

Категорія справи № 757/19682/18-ц: Цивільні справи (з 01.01.2019); Справи позовного провадження; Справи у спорах, що виникають із сімейних відносин, з них.

Надіслано судом: не визначено. Зареєстровано: 21.11.2023. Оприлюднено: 21.11.2023.

Дата набрання законної сили: 16.11.2023

Номер судового провадження: 61-11480св23

Верховний
Суд

Постанова

Іменем України

16 листопада 2023 року

м. Київ

справа № 757/19682/18-ц

провадження № 61-11480св23

Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду: головуючого - Крата В. І. (суддя-доповідач), суддів: Дундар І. О., Зайцева А. Ю., Краснощоківа Є. В., Русинчука М. М.,

учасники справи:

позивач - ОСОБА_1 ,

відповідач - ОСОБА_2 ,

розглянув у порядку письмового провадження без повідомлення учасників справи касаційну скаргу ОСОБА_1 , яка підписана представником ОСОБА_3 , на рішення Печерського районного суду м. Києва від 18 жовтня 2022 року у складі судді: Григоренко І. В., та постанову Київського апеляційного суду від 13 червня 2023 року у складі колегії суддів: Олійника В. І., Гаращенко Д. Р., Сушко Л. П.,

Історія справи

Короткий зміст позову

У квітні 2018 року ОСОБА_1 звернувся із позовом до ОСОБА_2 про поділ спільного майна подружжя.

Позов мотивований тим, що у травні 2005 року ОСОБА_1 та ОСОБА_4 познайомились під час святкування Дня Києва. 3 травня 2006 року позивач та ОСОБА_4 почали проживати однією сім'єю, вести спільне господарство та спільно відпочивати.

ІНФОРМАЦІЯ_1 сторін народилась донька ОСОБА_5 . 3 осені 2008 року позивач за особисті кошти орендував квартиру за адресою: АДРЕСА_1 , куди вони разом з відповідачкою переїхали та проживали там однією сім'єю і вели спільне господарство.

04 червня 2010 року позивач та відповідач придбали квартиру АДРЕСА_2 , а також машиномісце № НОМЕР_1 в підземному автопаркінгу за зазначеною адресою. При купівлі цього нерухомого майна покупцем за договором, а також власником цього майна зазначена саме ОСОБА_4 , якій на той час було лише 25 років та яка у цей період ніде не працювала. ІНФОРМАЦІЯ_2 у позивача та відповідача народилася друга дитина - син ОСОБА_6

13 грудня 2012 року позивач та відповідач придбали квартиру АДРЕСА_3 , де покупцем за договором, а також власником цього майна зазначена ОСОБА_4 .

Фактично від травня 2006 року до квітня 2015 року ОСОБА_1 та ОСОБА_2 проживали разом однією сім'єю, були пов'язані спільним побутом, вели спільне господарство. Під час проживання однією сім'єю позивач та відповідач мали спільний сімейний бюджет.

Позивач надавав відповідачу нотаріально посвідчені довіреності на розпорядження своїми банківськими рахунками та коштами, що на них зберігались, а також нотаріально засвідчені довіреності на керування та розпорядження своїми автомобілями, вони разом подорожували та відпочивали, тривалий час мешкали за межами України.

Останні роки сумісного життя позивач разом з відповідачем та дітьми мешкали у Австрії. Датою припинення фактичних шлюбних відносин позивач вважає 29 квітня 2015 року. Саме цього дня позивач прилетів із-за кордону до Києва (аеропорт «Бориспіль»). По дорозі до м. Києва позивач на власному автомобілі потрапив у дорожньо-транспортну пригоду, в результаті якої отримав тяжкі тілесні ушкодження. Наслідком отриманих травм стало довготривале лікування у лікарнях м. Києва та отримання другої групи інвалідності. Об'єктами спільного майна подружжя є майно, придбане сторонами протягом періоду з травня 2006 року до 29 квітня 2015 року.

Нерухоме майно, яке є предметом цього спору, зареєстроване на ОСОБА_2 , однак це майно придбано під час спільного проживання, отже, це майно є їх спільною сумісною власністю.

ОСОБА_1 просив:

в порядку поділу спільного майна подружжя визнати за позивачем право власності на 1/2 частини нерухомого майна, а саме: квартири АДРЕСА_3 , загальною площею 166,6 кв. м, квартири АДРЕСА_2 , загальною площею 225,40 кв. м, машиномісця № НОМЕР_1 , що знаходиться м. Києві, в підземному паркінгу по АДРЕСА_4 , загальною площею 10,50 кв. м;

вирішити питання про розподіл судових витрат.

Короткий зміст судового рішення суду першої інстанції

Рішенням Печерського районного суду м. Києва від 18 жовтня 2022 року в задоволенні позову ОСОБА_1 відмовлено.

Рішення суду першої інстанції мотивоване тим, що:

звертаючись із позовом позивач посилався на обставини проживання з відповідачкою з травня 2006 року по квітень 2015 року однією сім'єю. При цьому, позивач вказував на те, що ці обставини будуть підтвердженні показами свідків, а також зазначив, він надав відповідачу нотаріально засвідчені довіреності на розпорядження своїми банківськими рахунками та коштами, що на них зберігались, а також нотаріально засвідчені довіреності на керування та розпорядження своїми автомобілями, вони разом подорожували та відпочивали, тривалий час мешкали за межами України. Однак, під час судового розгляду позивач не заявляв клопотань про виклик свідків. Належні письмові докази, які підтверджували б доводи позивача щодо існування між ним та відповідачем відносин, притаманних подружжю, ведення спільного господарства, наявності спільного бюджету та побуту, та придбання спірного житлового будинку за їх спільні сумісні кошти або спільною працею у матеріалах справи відсутні. При цьому, наявність доказів про придбання турів на відпочинок за кордоном та довіреностей на розпорядження коштами на банківських рахунках позивача не свідчать про існування між сторонами відносин, притаманних подружжю. Наявність у сторін спільних дітей самі по собі також не свідчить про утворення родини та спільність побуту. Таким чином, на виконання процесуального обов'язку щодо доведення обставини справи, позивач не довів належними та допустимими доказами факт його з відповідачем спільного проживання з травня 2006 року по квітень 2015 року однією сім'єю;

згідно з пунктами 1.7 договорів купівлі-продажу квартири та машиномісця від 04 червня 2010 року покупець придбає квартиру у особисту власність за особисті кошти, оскільки на момент укладення цих договорів у зареєстрованому шлюбі та/або у фактичних шлюбних відносинах не перебуває, що підтверджується його заявою, зміст якої доведено до відома продавця. Відповідно до пункту 3.5 договору купівлі-продажу квартири від 13 грудня 2012 року покупець заявляє, що в шлюбі не перебуває, грошові кошти за які купується квартира, не є об'єктом спільної власності та є особистою приватною власністю покупця. Доказів на підтвердження того, що вказані договори визнані недійсними матеріали справи не містять;

оскільки відсутні правові підстави вважати, що спірне майно є спільним майном подружжя, то таке майно не підлягає поділу між позивачем та відповідачем.

Короткий зміст постанови суду апеляційної інстанції

Постановою Київського апеляційного суду від 13 червня 2023 року апеляційну скаргу ОСОБА_1 залишено без задоволення, а рішення Печерського районного суду міста Києва від 18 жовтня 2022 року залишено без змін.

Постанова апеляційного суду мотивована тим, що:

оскільки позивач не звертався з позовною вимогою про встановлення факту спільного проживання однією сім'єю без реєстрації шлюбу та за відсутності правових підстав для задоволення позовних вимог про встановлення факту спільного проживання однією сім'єю без реєстрації шлюбу, відсутні і підстави, передбачені статтею 74 СК України вважати майно таким, що належить на праві спільної сумісної власності сторонам, як жінці та чоловікові, які проживають однією сім'єю, але не перебувають у шлюбі між собою;

визнання майна таким, що належить на праві спільної сумісної власності жінці та чоловікові, які проживають однією сім'єю, але не перебувають у шлюбі між собою, відбувається шляхом встановлення факту проживання однією сім'єю, ведення спільного побуту, виконання взаємних прав та обов'язків.

Аргументи учасників справи

31 липня 2023 року ОСОБА_1 засобами поштового зв'язку подав касаційну скаргу, яка підписана представником ОСОБА_3, на рішення Печерського районного суду м. Києва від 18 жовтня 2022 року та постанову Київського апеляційного суду від 13 червня 2023 року, в якій просить:

скасувати оскаржені рішення;

направити справу на новий розгляд до суду першої інстанції.

Касаційна скарга мотивована тим, що:

апеляційна скарга була обґрунтована тим, що при належному дослідженні наданих позивачем доказів, у суду були достатні підстави для встановлення обставин перебування зазначених осіб у фактичних шлюбних відносинах, встановлення обставин їх пов'язаності спільним побутом, ведення спільного господарства, існування спільного сімейного бюджету, піклування один про одного, проведення разом дозвілля, що свідчить про існування в цій сім'ї взаємних прав та обов'язків, які притаманні чоловікові і дружині, зокрема і права спільної сумісної власності на майно та задоволення позовних вимог про поділ майна;

30 липня 2018 року ухвалою Печерського районного суду м. Києва було відкрито провадження у справі № 757/19682/1 8-ц за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2 про поділ спільного майна. У цій справі протягом 4 років перебування справи на стадії підготовчого провадження і до судового засідання, яке відбулося 18 жовтня 2022 року, ОСОБА_2 не заперечувала своє спільне проживання однією сім'єю з ОСОБА_1. Одночасно в інших справах впродовж 9 років, подаючи процесуальні офіційні документи, саме ОСОБА_2 підтверджувала факт її проживання однією сім'єю з ОСОБА_1. З огляду на вказані обставини та з метою уникнення обтяження справи надмірною кількістю існуючих в томах таких доказів, як сімейні фото і відео за весь час проживання, довідки про відвідування з дітьми медичних установ, відвідування з дітьми спортивних клубів, спільне оздоровлення сім'ї, покази свідків коменданта будинку за адресою: АДРЕСА_5 і няні дітей в нотаріальній формі, тощо позивачем не подавались;

починаючи від 2014 року до 2015 року ОСОБА_1 і ОСОБА_2 разом зі своїми дітьми проживали в Австрії за адресою: АДРЕСА_6. Залишивши у справах м. Відень ОСОБА_1, рухаючись по Бориспільському шосе в напрямку м. Києва потрапив в ДТП і отримав черепно-мозкову травму. Спочатку лікарі боролися за його життя, а потім він тривалий час перебував в стані реабілітаційного періоду. Станом на сьогодні ОСОБА_1 є особою із інвалідністю II групи. У той час, коли ОСОБА_1 був у реанімації у всіх квартирах були змінені замки і він вже не зміг повернутися додому. Свої особисті документи ОСОБА_1 відновлював, сімейні фотографії, відео тощо збирав по знайомих і друзях. Станом на дату подання позову позивач за об'єктивних причин це мав можливості надати усі докази, так як основна частина доказів була за місцем проживання в квартирі за адресою: АДРЕСА_5 і йому була повернута з деякими особистими речами вже після подання позову. У подальшому, він не подавав зібрані докази по причині визнання факту спільного проживання відповідачем.

Враховуючи викладене, позивач просив визнати причини неподання доказів в суд першої інстанції поважними та дослідити нові докази, які подані до апеляційної скарги;

судом апеляційної інстанції були прийняті до матеріалів справи надані ОСОБА_1 нові докази і було задоволено клопотання про допит свідків. Допитані свідки - комендант будинку ОСОБА_7 і няня ОСОБА_8 повідомили, що ОСОБА_1 та ОСОБА_9 проживали, одна сім'я спільно з, дітьми будинку за адресою: АДРЕСА_5 та вели спільне домогосподарство. Няня ОСОБА_8 вказала, що ОСОБА_1 та ОСОБА_2 підтримували шлюбні відносини (спали в одному шлюбному ліжку, яке вона перестеляла) і її роботу оплачував саме ОСОБА_1. Комендант будинку ОСОБА_7 вказав, що ОСОБА_1 був головою цієї сім'ї, опікувався сім'єю, дітьми, дружиною;

ОСОБА_2 в офіційних документах підтверджувала факт її проживання однією сім'єю з ОСОБА_1 та ведення спільного сумісного господарства, зокрема, у таких позовах ОСОБА_9 повідомляла наступне. У позовній заяві ОСОБА_2 до ОСОБА_1 та інших про визнання договорів недійсними від 21 жовтня 2016 року, поданій до Золотоніського міськрайонного суду Черкаської області ОСОБА_2 зазначено, що вона разом з ОСОБА_1 для забезпечення екологічно безпечних умов спільних дітей за спільні кошти придбали три земельні ділянки і житловий будинок, які були оформлені на ОСОБА_1 і почали будувати новий житловий будинок площею 243,6 кв. м за адресою: АДРЕСА_7 (справа № 695/3204/16-ц). У позовній заяві ОСОБА_2 до ОСОБА_1 від 27 жовтня 2020 року про позбавлення батьківських прав ОСОБА_2 зазначено, що вона з травня 2006 року проживала разом з ОСОБА_1, як одна сім'я, вели спільне господарство, спільно відпочивали та мали спільний побут. У цей період в них народилося двоє дітей: ОСОБА_5 (ІНФОРМАЦІЯ_3) та ОСОБА_6 (ІНФОРМАЦІЯ_4). З вересня 2015 року живуть окремо (справа № 755/15970/20). У позовній заяві ОСОБА_2 до ОСОБА_1 від 27 грудня 2020 року про виключення відомостей про особу, як батька з актового запису про народження дитини (ОСОБА_6) ОСОБА_2 зазначено, що вона з травня 2006 року проживала разом з ОСОБА_1 як одна сім'я, вели спільне господарство, спільно відпочивали та мали спільний побут. У цей період в них народилося двоє дітей: ОСОБА_5 (ІНФОРМАЦІЯ_3) та ОСОБА_6 (ІНФОРМАЦІЯ_4). З вересня 2015 року живуть окремо (справа № 755/371/21);

з виписки з поточного рахунку ОСОБА_1, відкритого АТ «Райфайзен Банк Аваль» в доларах США за датою відображення операцій в період з 26 вересня 2007 року по 14 лютого 2018 року та виписки з поточного рахунку ОСОБА_1, відкритого АТ «ОТП Банк» в Євро за датою відображення операцій в період з 30 червня 2010 року по 24 листопада 2015 року та довідкою АТ «ОТП Банк» від 25 грудня 2015 року про рух коштів за період з 30 червня 2010 року по 24 листопада 2015 року по кредиту у сумі 201 778,85 Євро слідує, що у період з 2007 по 2015 роки саме ОСОБА_1 здійснював придбання продуктів, речей для усіх членів сім'ї, сплачував медичне обслуговування, в тому числі і послуги медичної установи «Ісіда» при народженні сина, придбавав квитки для подорожування, оплачував проживання в готелях закордоном та інші витрати при перебуванні сім'ї на відпочинку, тощо. Станом на 2012 рік на рахунках ОСОБА_1 до яких мала вільний доступ ОСОБА_2 сукупно було 614 700,26 доларів США. Вказаний бюджет, станом на 2012 рік, на думку позивача, є цілком достатнім для засвідчення факту ведення у цій сім'ї спільного господарства. ОСОБА_2 уповноважувала ОСОБА_1 здійснювати дії щодо розпорядження, придбаним в 2012 році на її ім'я транспортним засобом, автомобілем марки Bentley, модель Continental, який коштував близько 120 000 доларів США;

при належній оцінці доказів у справі наведені факти є очевидними для встановлення існування в сім'ї спільного побуту та взаємних прав і обов'язків. Обставини свого спільного відпочинку за кордоном з ОСОБА_10 та дітьми в період з 07 листопада 2009 року по 08 травня 2015 року, а саме: двічі на Мальдівських островах, двічі на території Греції та Єгипту, ОСОБА_1 підтверджував авіаквитками, рахунками на сплату туристичних послуг, листами туроператорів та готелів. Також вся сім'я тривалий проміжок часу проживала під Києвом в заміському комплексі ОСОБА_11, де діти оздоровлювались, дихаючи свіжим повітрям, купаючись в озері та басейні. Діти разом з батьком ОСОБА_1 відвідували спортивний клуб «5 Елемент», що підтверджується довідкою ТОВ «Спортивно-оздоровчий комплекс «Монітор». Безпосередньо життєвий шлях цієї сім'ї за основними подіями, які свідчать про існування обставин спільного догляду батьків за дітьми, спільного побуту і відпочинку підтверджений архівом сімейних фото та відео, змістом банківських операцій за рахунками позивача. Навіть відпочинок чоловіка і жінки, які проживали без реєстрації шлюбу - ОСОБА_1 з ОСОБА_2 не був відпочинком суто пари чоловіка та жінки, а сімейним відпочинком разом з дітьми. Таким чином у справі наявні численні докази, які підтверджують, що між сторонами склалися і мали місце, протягом вказаного періоду часу, усталені відносини, які притаманні подружжю. Проте, переглядаючи рішення суду першої інстанції, суд апеляційної інстанції не дослідив докази зібрані на стадії розгляду справи в суді першої інстанції та залучені до справи судом апеляційної інстанції та не надав їм належної оцінки.

Рух справи

Ухвалою Верховного Суду від 15 серпня 2023 року відкрито касаційне провадження у справі.

20 жовтня 2023 року справу передано судді-доповідачу Крату В. І.

Ухвалою Верховного Суду від 10 листопада 2023 року: відзив ОСОБА_2, який підписаний представником ОСОБА_12, на касаційну скаргу ОСОБА_1 залишено без розгляду; справу призначено до судового розгляду.

Межі та підстави касаційного перегляду

Переглядаючи у касаційному порядку судові рішення, суд касаційної інстанції в межах доводів та вимог касаційної скарги, які стали підставою для відкриття касаційного провадження, перевіряє правильність застосування судом першої або апеляційної інстанції норм матеріального чи процесуального права і не може встановлювати або (та) вважати доведеними обставини, що не були встановлені в рішенні чи відкинуті ним, вирішувати питання про достовірність або недостовірність того чи іншого доказу, про перевагу одних доказів над іншими (частина перша статті 400 ЦПК України).

В ухвалі про відкриття касаційного провадження зазначаються підстава (підстави) відкриття касаційного провадження (частина восьма статті 394 ЦПК України).

В ухвалі Верховного Суду від 15 серпня 2023 року вказано, що наведені у касаційній скарзі доводи містять підстави, передбачені частиною другою статті 389 ЦПК України для відкриття касаційного провадження: суд апеляційної інстанції в оскарженій постанові застосував норму права без урахування висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного у постанові Верховного Суду: від 06 жовтня 2021 року у справі № 752/20141/18; від 14 лютого 2018 року у справі № 129/2115/15-ц; від 28 листопада 2018 року у справі № 127/11013/17; від 27 березня 2019 року у справі № 354/693/17-ц; від 17 квітня 2019 року у справі № 490/6060/15-ц; від 23 вересня 2019 року у справі № 279/2014/15-ц; судові рішення оскаржуються з підстав, передбачених частинами першою, третьою статті 411 цього Кодексу.

Фактичні обставини

Суди встановили, що ІНФОРМАЦІЯ_1 у ОСОБА_1 та ОСОБА_2 народилась донька ОСОБА_5, що підтверджується свідоцтвом про народження від 20 грудня 2007 року серії НОМЕР_2, виданим відділом реєстрації актів цивільного стану Дніпровського управління юстиції у м. Києві, у якому батьком ОСОБА_5 зазначено ОСОБА_1

04 червня 2010 року між ОСОБА_13, як продавцем, та ОСОБА_4, як покупцем, був укладений договір купівлі-продажу квартири за умовами якого покупець набула у власність квартиру АДРЕСА_2, а також договір купівлі-продажу машиномісця за умовами якого покупець набула у власність машиномісце № НОМЕР_1 в підземному автопаркінгу за зазначеною адресою.

ІНФОРМАЦІЯ_2 у ОСОБА_1 та ОСОБА_2 народився син ОСОБА_6, що підтверджується свідоцтвом про народження від 04 січня 2011 року серії НОМЕР_3, виданим відділом реєстрації актів цивільного стану Печерського управління юстиції у м. Києві, у якому батьком ОСОБА_6 зазначено ОСОБА_1

13 грудня 2012 року між ТОВ «МАБУСТ», як продавцем, та ОСОБА_2, як покупцем, був укладений договір купівлі-продажу квартири за умовами якого покупець набула у власність квартиру АДРЕСА_3.

До позовної заяви позивач додав дві довіреності від 22 вересня 2010 року, та довіреність від 01 березня 2011 року, згідно з якими він уповноважив ОСОБА_2 на розпорядження його рахунками, відкритими в ПАТ «Універсал Банк».

Також позивач надав довідки від 12 березня 2012 року та від 09 квітня 2012 року, згідно з якими на його рахунок у ПАТ «Універсал Банк» на вказані дати знаходилися суми коштів 293 612,88 доларів США та 321 087,38 доларів США відповідно.

Позиція Верховного Суду

Сімейні відносини регулюються на засадах справедливості, добросовісності та розумності, відповідно до моральних засад суспільства (частина дев'ята статті 7 СК України).

Загальні засади (принципи) приватного права мають фундаментальний характер й інші джерела правового регулювання, у першу чергу, акти сімейного законодавства, мають відповідати змісту загальних засад. Це, зокрема, проявляється в тому, що загальні засади (принципи) є по своїй суті нормами прямої дії та повинні враховуватися, зокрема, при тлумаченні норм, що містяться в актах сімейного законодавства.

Для приватного права апріорі властивою є така засада, як розумність.

Розумність характерна як для оцінки/врахування поведінки учасників цивільного обороту, тлумачення матеріальних приватно-правових норм, що здійснюється при вирішенні спорів, так і для тлумачення процесуальних норм (див., зокрема, постанову Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду від 16 червня 2021 року у справі № 554/4741/19, постанову Верховного Суду у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду від 18 квітня 2022 року у справі № 520/1185/16-ц, постанову Великої Палати Верховного Суду від 08 лютого 2022 року у справі № 209/3085/20).

Дії учасників приватних правовідносин мають бути добросовісними. Тобто відповідати певному стандарту поведінки, що характеризується чесністю, відкритістю і повагою інтересів іншої сторони договору або відповідного правовідношення.

Сім'ю складають особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки (абзац 1 частини другої статті 3 СК України).

Особистою приватною власністю дружини, чоловіка є, зокрема: майно, набуте нею, ним до шлюбу; майно, набуте нею, ним за час шлюбу, але на підставі договору дарування або в порядку спадкування; майно, набуте нею, ним за час шлюбу, але за кошти, які належали їй, йому особисто (пункти 1, 2, 3 частини першої статті 57 СК України).

Якщо жінка та чоловік проживають однією сім'єю, але не перебувають у шлюбі між собою, майно, набуте ними за час спільного проживання, належить їм на праві спільної сумісної власності, якщо інше не встановлено письмовим договором між ними. На майно, що є об'єктом права спільної сумісної власності жінки та чоловіка, які не перебувають у шлюбі між собою, поширюються положення глави 8 цього Кодексу (стаття 74 СК України, в редакції, чинній до 16 січня 2007 року).

Якщо жінка та чоловік проживають однією сім'єю, але не перебувають у шлюбі між собою або в будь-якому іншому шлюбі, майно, набуте ними за час спільного проживання, належить їм на праві спільної сумісної власності, якщо інше не встановлено письмовим договором між ними. На майно, що є об'єктом права спільної сумісної власності жінки та чоловіка, які не перебувають у шлюбі між собою або в будь-якому іншому шлюбі, поширюються положення глави 8 цього Кодексу (стаття 74 СК України, в редакції, чинній з 16 січня 2007 року).

Тлумачення статті 74 СК України, в редакції, чинній як до, так і з 16 січня 2007 року, свідчить, що:

для застосування статті 74 СК України законодавцем не передбачено обов'язкового пред'явлення окремої позовної вимоги про встановлення факту спільного проживання однією сім'єю без реєстрації шлюбу у разі поділу спільного сумісного майна набутого під час спільного проживання жінки та чоловіка однією сім'єю без реєстрації шлюбу. Тобто, така обставина (факт спільного проживання однією сім'єю без реєстрації шлюбу), у разі пред'явлення позову про поділ спільного сумісного майна набутого під час спільного проживання жінки та чоловіка однією сім'єю без реєстрації шлюбу, встановлюється під час розгляду такого позову. Також не виключається, що така обставина (факт спільного проживання однією сім'єю без реєстрації шлюбу) визнається сторонами.

приватно-правовими нормами визначене обмежене коло підстав відмови у судовому захисті приватного права та/або інтересу особи, зокрема, до них належать: необґрунтованість позовних вимог (встановлена судом відсутність порушеного права або охоронюваного законом інтересу позивача); зловживання матеріальними правами; обрання позивачем неналежного способу захисту його порушеного права/інтересу; вплив позовної давності. Тому касаційний суд акцентує увагу, що не пред'явлення окремої позовної вимоги про встановлення факту спільного проживання однією сім'єю без реєстрації шлюбу у разі поділу спільного сумісного майна набутого під час спільного проживання жінки та чоловіка однією сім'єю без реєстрації шлюбу не є підставою для відмови в позові про поділ.

У постанові Верховного Суду України від 08 червня 2016 року у справі № 6-2253цс15 зроблено висновок, що «за правилами статті 74 СК України (у редакції, чинній до 16 січня 2007 року) якщо жінка та чоловік проживають однією сім'єю, але не перебувають у шлюбі між собою, майно, набуте ними за час спільного проживання, належить їм на праві спільної сумісної власності, якщо інше не встановлено письмовим договором між ними. На майно, що є об'єктом права спільної сумісної власності жінки або чоловіка, які не перебувають у

шлюбі між собою, поширюються положення глави 8 цього Кодексу. Отже, проживання однією сім'єю чоловіка та жінки без реєстрації шлюбу є спеціальною (визначеною законом, законною) підставою для виникнення у них деяких прав та обов'язків, зокрема права спільної сумісної власності на майно. Визнання майна таким, що належить на праві спільної сумісної власності жінці та чоловікові, які проживають однією сім'єю, але не перебувають у шлюбі між собою, відбувається шляхом встановлення факту проживання однією сім'єю, ведення спільного побуту, виконання взаємних прав та обов'язків. Особам, які проживають однією сім'єю без реєстрації шлюбу, на праві спільної сумісної власності належить майно, набуте ними за час спільного проживання або набуте в результаті спільної праці та за спільні грошові кошти. Рішення обґрунтовують належними і допустимими доказами, про що зазначають у мотивах прийнятого рішення з посиланням на конкретні факти».

При виборі і застосуванні норми права до спірних правовідносин суд враховує висновки щодо застосування відповідних норм права, викладені в постановках Верховного Суду (частина четверта статті 263 ЦПК України).

Аналогічні по суті висновки зроблені й по застосуванню статті 74 СК України (в редакції, чинній з 16 січня 2007 року) у постановках Верховного Суду (постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду від 18 липня 2018 року у справі № 544/1274/16-ц (провадження № 61-22277св18), постанові Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду від 17 квітня 2019 року у справі № 490/6060/15-ц (провадження № 61-28343св18), постанові Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду від 04 вересня 2019 року у справі № 751/3021/17 (провадження № 61-10778св18).

У постанові Верховного Суду в складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду від 14 лютого 2018 року в справі № 129/2115/15-ц (провадження № 61-2080св18) вказано, що:

«згідно із статтею 74 СК України, якщо жінка та чоловік проживають однією сім'єю, але не перебувають у шлюбі між собою або в будь-якому іншому шлюбі, майно, набуте ними за час спільного проживання, належить їм на праві спільної сумісної власності, якщо інше не встановлено письмовим договором між ними. На майно, що є об'єктом права спільної сумісної власності жінки та чоловіка, які не перебувають у шлюбі між собою або в будь-якому іншому шлюбі, поширюються положення глави 8 цього Кодексу.

Тобто при застосуванні статті 74 СК України слід виходити з того, що указана норма поширюється на випадки, коли чоловік і жінка не перебувають у будь-якому іншому шлюбі та між ними склалися усталені відносини, що притаманні подружжю.

Для визначення осіб як таких, що перебувають у фактичних шлюбних відносинах, для вирішення майнового спору на підставі статті 74 СК України суд повинен встановити факт проживання однією сім'єю чоловіка та жінки без шлюбу в період, протягом якого було придбано спірне майно. Крім того, для визнання майна, придбаного під час фактичних шлюбних відносин, спільною сумісною власністю необхідні докази: ведення спільного господарства, наявності у сторін спільного бюджету, проведення спільних витрат, придбання іншого майна в інтересах сім'ї.

Аналогічна правова позиція викладена у постанові Верховного Суду України від 12 грудня 2012 року (справа № 6-148цс12)».

У статті 74 СК України регулюються тільки майнові права та обов'язки жінки та чоловіка, які проживають однією сім'єю, але не перебувають у шлюбі між собою або в будь-якому іншому шлюбі. При цьому на рівні статті 74 СК України передбачено загальне правило: майно, набуте ними за час спільного проживання, належить їм на праві спільної сумісної власності. На майно, що є об'єктом права спільної сумісної власності цих осіб, поширюються положення глави 8 СК України. У статті 74 СК України закріплено спеціальний прийом юридичної техніки для того, щоб уникнути повторення норм СК України. Це означає, що майно, набуте цими особами за час спільного проживання, належить жінці та чоловікові, які проживали однією сім'єю, але не перебували у шлюбі між собою або в будь-якому іншому шлюбі, на праві спільної сумісної власності. Тобто і для жінки та чоловіка, які проживали однією сім'єю, але не перебували у шлюбі між собою або в будь-якому іншому шлюбі, передбачено презумпцію спільності права власності. Ця презумпція може бути спростована й жінка та (або) чоловік можуть оспарювати поширення правового режиму спільного сумісного майна на певний об'єкт, в тому числі в судовому порядку. Тягар доказування обставин, необхідних для спростування презумпції, покладається на жінку та (або) чоловіка, який її спростовує. Жінка та (або) чоловік, який заявляє про спростування зазначеної презумпції, зобов'язаний довести обставини, що її спростовують, на підставі належних та допустимих доказів (див. постанову Верховного Суду в складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду від 10 травня 2023 року в справі № 215/1191/17 (провадження № 61-9767св22).

Законодавець визначив в статтях 57 та 58 СК України випадки для подружжя, за яких майно є особистою приватною власністю. Такий же підхід має бути застосований і до жінки та чоловіка, які проживали однією сім'єю, але не перебували у шлюбі між собою або в будь-якому іншому шлюбі. Зокрема, особистою приватною власністю для жінки та чоловіка, які проживали однією сім'єю, але не перебували у шлюбі між собою або в будь-якому іншому шлюбі, є: майно, набуте нею, ним до проживання однією сім'єю; майно, набуте нею, ним за час проживання однією сім'єю, але на підставі договору дарування або в порядку спадкування; майно, набуте нею, ним за час проживання однією сім'єю, але за кошти, які належали їй, йому особисто. Спільною сумісною власністю жінки та чоловіка, які проживали однією сім'єю, але не перебували у шлюбі між собою або в будь-якому іншому шлюбі, можуть бути будь-які види майна, за винятком тих, які згідно із законом не можуть їм належати (виключені з цивільного обороту), незалежно від того, на ім'я кого з них вони були набуті. Як поділ спільного сумісного майна в натурі, так і визначення розміру часток жінки та чоловіка, може здійснюватися на підставі: (а) договору жінки та чоловіка, які проживали однією сім'єю, але не перебували у шлюбі між собою або в будь-якому іншому шлюбі; (б) рішення суду при наявності спору між жінкою та чоловіком, які проживали однією сім'єю, але не перебували у шлюбі між собою або в будь-якому іншому шлюбі (див. постанову Верховного Суду в складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду від 10 травня 2023 року в справі № 215/1191/17 (провадження № 61-9767св22).

Позивач, особи, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб, повинні подати докази разом з поданням позовної заяви (частина друга статті 83 ЦПК України).

Відповідно до частини п'ятої статті 177 ЦПК України позивач зобов'язаний додати до позовної заяви всі наявні в нього докази, що підтверджують обставини, на яких ґрунтуються позовні вимоги (якщо подаються письмові чи електронні докази позивач може додати до позовної заяви копії відповідних доказів).

В апеляційній скарзі мають бути зазначені, зокрема, нові обставини, що підлягають встановленню, докази, які підлягають дослідженню чи оцінці, обґрунтування поважності причин неподання доказів до суду першої інстанції, заперечення проти доказів, використаних судом першої інстанції (пункт 6 частини другої статті 356 ЦПК України).

Докази, які не були подані до суду першої інстанції, приймаються судом лише у виняткових випадках, якщо учасник справи надав докази неможливості їх подання до суду першої інстанції з причин, що об'єктивно не залежали від нього (частина третя статті 367 ЦПК

України).

У постанові Верховного Суду у складі колегії суддів Третьої судової палати Касаційного цивільного суду від 07 липня 2021 року у справі № 509/4286/16-ц (провадження № 61-2393св21) зазначено, що :

«тлумачення пункту 6 частини другої статті 356, частин першої-третьої статті 367 ЦПК України свідчить, що апеляційний суд може встановлювати нові обставини, якщо їх наявність підтверджується новими доказами, що мають значення для справи (з урахуванням положень про належність і допустимість доказів), які особа не мала можливості подати до суду першої інстанції з поважних причин, доведених нею. У разі надання для дослідження нових доказів, які з поважних причин не були подані до суду першої інстанції, інші особи, які беруть участь у справі, мають право висловити свою думку щодо цих доказів як у запереченні на апеляційну скаргу, так і в засіданні суду апеляційної інстанції.

Вирішуючи питання щодо дослідження доказів, які без поважних причин не подавалися до суду першої інстанції, апеляційний суд повинен врахувати як вимоги частини першої статті 44 ЦПК України щодо зобов'язання особи, яка бере участь у справі, добросовісно здійснювати свої права та виконувати процесуальні обов'язки, так і виключне значення цих доказів для правильного вирішення справи. Про прийняття та дослідження нових доказів, як і відмову в їх прийнятті, апеляційний суд зобов'язаний мотивувати свій висновок в ухвалі при обговоренні заявленого клопотання або в ухваленому судовому рішенні.

Враховуючи те, що мотивувальна частина постанови апеляційного суду мотивів про прийняття додаткових доказів, наданих позивачем не містить, колегія суддів погоджується з аналогічними за змістом доводами касаційної скарги та констатує порушення судом апеляційної інстанції норм процесуального права.

Верховний Суд вважає за необхідне зазначити про те, що така обставина, як відсутність існування доказів на момент прийняття рішення суду першої інстанції, взагалі виключає можливість прийняття судом апеляційної інстанції додаткових доказів у порядку статті 367 ЦПК України незалежно від причин неподання позивачем таких доказів. Навпаки, саме допущення такої можливості судом апеляційної інстанції матиме наслідком порушення вищенаведених норм процесуального права, а також принципу правової визначеності, ключовим елементом якого є однозначність та передбачуваність правозастосування, а отже системність та послідовність у діяльності відповідних органів, насамперед судів».

У постанові Верховного Суду від 13 січня 2021 року у справі № 264/949/19 (провадження № 61-16692св19) вказано, що:

«тлумачення пункту 6 частини другої статті 356, частин першої - третьої статті 367 ЦПК України свідчить, що апеляційний суд може встановлювати нові обставини, якщо їх наявність підтверджується новими доказами, що мають значення для справи (з урахуванням положень про належність і допустимість доказів), які особа не мала можливості подати до суду першої інстанції з поважних причин, доведених нею. У разі надання для дослідження нових доказів, які з поважних причин не були подані до суду першої інстанції, інші особи, які беруть участь у справі, мають право висловити свою думку щодо цих доказів як у запереченні на апеляційну скаргу, так і в засіданні суду апеляційної інстанції. Вирішуючи питання щодо дослідження доказів, які без поважних причин не подавалися до суду першої інстанції, апеляційний суд повинен врахувати як вимоги частини першої статті 44 ЦПК України щодо зобов'язання особи, яка бере участь у справі, добросовісно здійснювати свої права та виконувати процесуальні обов'язки, так і виключне значення цих доказів для правильного вирішення справи. Про прийняття та дослідження нових доказів, як і відмову в їх прийнятті, апеляційний суд зобов'язаний мотивувати свій висновок в ухвалі при обговоренні заявленого клопотання або в ухваленому судовому рішенні. Аналогічні за змістом висновки містяться у постанові Верховного Суду у складі постійної колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду від 10 квітня 2019 року у справі № 145/474/17 (провадження № 61-35488св18), постанові Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду від 05 грудня 2018 року у справі № №346/5603/17 (провадження №61-41031св18) та постанові Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду від 03 травня 2018 року у справі № 404/251/17 (провадження № 61-13405св18). ...представник ТОВ «ТБ «Азовмашпром» ні в запереченні на апеляційну скаргу, ні в судовому засіданні не обґрунтовувала поважність обставин неподання відповідних доказів до суду першої інстанції, внаслідок яких відповідач був позбавлений можливості їх надати з причин, що об'єктивно не залежали від нього. Отже, апеляційний суд з порушенням зазначених норм процесуального права прийняв як докази копії договорів купівлі - продажу від 12 серпня 2009 року № 24-09/342 Мр, від 30 вересня 2009 року № 30-09/342 Мр та копії контрактів від 08 вересня 2009 року № А/09-26, від 19 серпня 2010 року № 36-10, які не були подані до суду першої інстанції. Мотиви апеляційного суду щодо підстав прийняття доказів на стадії апеляційного перегляду справи у оскарженій постанові не викладено, що може свідчити про відсутність виняткових випадків, внаслідок яких позивач був позбавлений можливості надати ці докази до суду першої інстанції з причин, що об'єктивно не залежали від нього».

У постанові Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду від 07 квітня 2021 року у справі № 279/11692/15-ц (провадження № 61-1233св19) вказано, що:

«тлумачення пункту 6 частини другої статті 356, частин першої-третьої статті 367 ЦПК України свідчить, що апеляційний суд може встановлювати нові обставини, якщо їх наявність підтверджується новими доказами, що мають значення для справи (з урахуванням положень про належність і допустимість доказів), які особа не мала можливості подати до суду першої інстанції з поважних причин, доведених нею. У разі надання для дослідження нових доказів, які з поважних причин не були подані до суду першої інстанції, інші особи, які беруть участь у справі, мають право висловити свою думку щодо цих доказів як у запереченні на апеляційну скаргу, так і в засіданні суду апеляційної інстанції. Вирішуючи питання щодо дослідження доказів, які без поважних причин не подавалися до суду першої інстанції, апеляційний суд повинен врахувати як вимоги частини першої статті 44 ЦПК України щодо зобов'язання особи, яка бере участь у справі, добросовісно здійснювати свої права та виконувати процесуальні обов'язки, так і виключне значення цих доказів для правильного вирішення справи. Про прийняття та дослідження нових доказів, як і відмову у їх прийнятті, апеляційний суд зобов'язаний мотивувати свій висновок в ухвалі при обговоренні заявленого клопотання або в ухваленому судовому рішенні. Апеляційний суд у супереч нормам процесуального права, приймаючи зазначені докази, у прийнятті яких було відмовлено судом першої інстанції, не навів мотивів такого рішення та не встановив неможливості своєчасного їх подання до суду першої інстанції з причин, що об'єктивно не залежали від учасника справи, необґрунтованості відмови у їх прийнятті, а дійшов передчасного висновку про виділ частини майна у натурі відповідно до висновків експерта від 24 квітня 2018 року № 805/04/18».

У постановах Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду від 25 листопада 2020 року у справі № 752/1839/19 (провадження № 61-976св20) та від 11 листопада 2020 року у справі № 760/16979/15-ц (провадження № 61-4848св19) вказано, що: «відповідно до частин першої та третьої статті 367 ЦПК України суд апеляційної інстанції переглядає справу за наявними в ній і додатково поданими доказами та перевіряє законність і обґрунтованість рішення суду першої інстанції в межах доводів та вимог апеляційної скарги. Докази, які не були подані до суду першої інстанції, приймаються судом лише у виняткових випадках, якщо учасник справи надав докази неможливості їх подання до суду першої інстанції з причин, що об'єктивно не залежали від нього. За

змістом статті 367 ЦПК України, суд апеляційної інстанції перевіряє законність рішення суду першої інстанції в межах тих обставин та подій, які мали місце під час розгляду справи судом першої інстанції».

Принцип змагальності забезпечує повноту дослідження обставин справи та покладає тягар доказування на сторони. Водночас цей принцип не створює для суду обов'язок вважати доведеною та встановленою обставину, про яку стверджує сторона (див. пункт 21 постанови Великої Палати Верховного Суду від 18 березня 2020 року у справі № 129/1033/13-ц (провадження № 14-400цс19).

Суд апеляційної інстанції переглядає справу за наявними в ній і додатково поданими доказами та перевіряє законність і обґрунтованість рішення суду першої інстанції в межах доводів та вимог апеляційної скарги (частина перша статті 367 ЦПК України).

Аналіз матеріалів справи свідчить, що разом із апеляційною скаргою позивач надав:

копію рішення Печерського районного суду м. Києва від 18 жовтня 2022 року у справі № 757/19682/18-ц (вступна та резолютивна частини);

копію позову ОСОБА_2 до ОСОБА_1 про визнання договорів недійсними від 21 жовтня 2016 року, поданого до Золотоніського міськрайонного суду Черкаської області у справі № 695/3204/16-ц;

копію позову ОСОБА_2 до ОСОБА_1 про позбавлення батьківських прав ОСОБА_1 від 27 жовтня 2020 року, поданого до Дніпровського районного суду м. Києва у справі № 755/15979/16-ц);

копію позову ОСОБА_2 до ОСОБА_1 про виключення відомостей про особу, як батька з актового запису про народження дитини (ОСОБА_14) ІНФОРМАЦІЯ_5 , поданого до Дніпровського районного суду м. Києва у справі № 755/374/21;

копії сімейних фото ОСОБА_2 , ОСОБА_1 з дітьми;

копії фото і відео з архіву сім'ї ОСОБА_2 , ОСОБА_1 з дітьми (2 диски);

копію пояснення свідка ОСОБА_8 , підпис якої був нотаріально посвідчений 14 квітня 2016 року;

копію пояснення свідка ОСОБА_7 , підпис якого був нотаріально посвідчений 11 квітня 2016 року;

копію довідки відділу РАЦС Дніпровського РУЮ м. Києва від 20 грудня 2007 року № 473 про реєстрацію народження ОСОБА_15 ;

копію довідки відділу РАЦС Дніпровського РУЮ м. Києва від 20 грудня 2007 № 3350, виданої для виплати допомоги в зв'язку з народженням дитини ОСОБА_15 ;

копію витягу № 00007816013 з Державного реєстру актів цивільного стану громадян і про реєстрацію народження для виплати допомоги у зв'язку з народженням ОСОБА_16 , довідка сформована 04 січня 2011 року;

копію довідки, виданої 10 вересня 2015 року ТОВ «Медична династія» про відвідування батька медичний заклад з ОСОБА_17 ;

копію довідки, виданої 10 вересня 2015 року ТОВ «Медична династія» про відвідування батька медичний заклад з ОСОБА_18 ;

копію листа ТОВ «СисТема-2000» від 11 вересня 2015 року;

копію довідки ТОВ «Пуща Лісна» від 14 червня 2016 року № 48;

копію довідки ТОВ «Спортивно-оздоровчий комплекс «Монітор» про відвідування дітей ОСОБА_19 і Єгора спортивного клубу «5 Елемент» разом зі своїм батьком ОСОБА_1 ;

копію проїзного документу ОСОБА_15 ;

копія проїзного документу ОСОБА_16 ;

копію заяви-згоди батька на виїзд дітей до Французької республіки у супроводі матері, посвідченої 14 червня 2013 року;

копію заяви-згоди батька на виїзд дітей до Австрійської республіки у супроводі матері, посвідченої 20 червня 2015 року;

копію характеристики, виданої ТОВ «Гостинний двір»;

копію довідки Федерації кінного спорту України від 02 квітня 2012 року № 41/04;

копію довідки ТОВ «ТОП Юкрейн» від 01 жовтня 2014 року № 2-0110214;

витяг з ЄДР по ТОВ «Енергетичний еквівалент» (ЄДРПОУ 40651177);

копію заповіту, складеного ОСОБА_1 20 червня 2015 року на користь дітей;

копію довідки ТОВ «Основа 22» від 12 грудня 2013 року про проживання ОСОБА_1 у квартирі АДРЕСА_2 ;

копію листа ГСУ МВС України від 22 березня 2011 року №13/С-1337, направлено ОСОБА_1 за адресою: АДРЕСА_5 ;

копію листа ГСУ МВС України від 15 квітня 2011 року №12/І-С-І556, направлено ОСОБА_1 за адресою: АДРЕСА_5 ;

копію довідки про стан розслідування кримінального провадження №42015100060000181 від 24 червня 2015 року;

копію заяви свідка ОСОБА_20 ;

копію контракту від 15 квітня 2015 року, за змістом якого ОСОБА_2 вказує склад сім'ї: ОСОБА_21 , ОСОБА_22 , ОСОБА_23 , ОСОБА_24 ;

копію спільної реєстрації ОСОБА_25 та ОСОБА_26 в банківській установі Bank of Amerika в Маямі;

копію закордонного паспорту НОМЕР_4 ОСОБА_27 з відміткою візи 19 квітня 2015 року;

копію довідки ОСОБА_1 від Лікарні швидкої медичної допомоги Київської міської лікарні від 20 травня 2015 року;

копію довідки Універсальної клініки «Оберіг» пацієнта ОСОБА_1 від 05 березня 2010 року;

копію постанови про закриття кримінального провадження Дарницького районного управління ГУМВС України у м. Києві від 28 вересня 2015 року;

копію витягу з історії хвороби виданого у Відні стосовно ОСОБА_28 від 12 березня 2015 року;

копію витягу з історії хвороби виданого у Відні стосовно ОСОБА_29 від 12 березня 2015 року;

копію витягу з історії хвороби (підтвердження) виданий ОСОБА_30 у Відні від 12 березня 2015 року (складений німецькою мовою та перекладений українською у Бюро перекладів 03 березня 2021 року);

копію рахунку на оплату від 30 березня 2018 року ТОВ «ЦИТО ОПТІМА» за карбамід на суму 27 013 500 грн (т. 2, а. с. 91-174).

В апеляційній скарзі позивач зазначив, що 30 липня 2018 року ухвалою Печерського районного суду м. Києва було відкрито провадження у справі №757/19682/18-ц. У цій справі протягом 4 років перебування справи на стадії підготовчого провадження і до судового засідання 18 жовтня 2022 року ОСОБА_2 не заперечувала своє спільне проживання однією сім'єю з ОСОБА_1. Одночасно в інших справах впродовж років подаючи процесуальні офіційні документи ОСОБА_2 підтверджувала факт її проживання однією сім'єю з ОСОБА_1. Зокрема, в таких позовах: в позовній заяві до ОСОБА_1 про визнання договорів недійсними від 21 жовтня 2016 року, поданій до Золотоніського міського районного суду Черкаської області у справі № 695/3204/16-ц; в позовній заяві до ОСОБА_1 про позбавлення батьківських прав ОСОБА_1 від 27 жовтня 2020 року, поданій до Дніпровського районного суду м. Києва у справі № 755/15979/20; в позовній заяві до ОСОБА_1 про виключення відомостей про особу, як батька з актового запису про народження дитини (ОСОБА_6) від 27 грудня 2020 року, поданій до Дніпровського районного суду м. Києва у справі № 755/374/21. З огляду на вказані обставини та з метою уникнення обтяження справи надмірною кількістю існуючих в томах таких доказів, як сімейні фото і відео за весь час проживання, довідки про відвідування з дітьми медичних установ, відвідування з дітьми спортивних клубів, спільне оздоровлення сім'ї, покази свідків коменданта будинку по АДРЕСА_4 і няні дітей в нотаріальній формі, тощо позивачем не подавалися. За показами свідка ОСОБА_8, яка протягом 2012, 2013 років працювала в сім'ї домашньою працівницею ОСОБА_1 утримував сім'ю, з любов'ю та ніжністю ставився до дітей, які йому відповідали взаємністю, читав їм книжки, грав у розвиваючі ігри. тощо. За показами свідка ОСОБА_7, який є комендантом в будинку АДРЕСА_4, ОСОБА_1 оплачував комунальні послуги по утриманню квартири, гуляв з дітьми в парку, був уважним та ніжним до дітей. ОСОБА_1 завжди працював, як на території України так і закордоном, тому повсякчас дбав про матеріальне забезпечення сім'ї. Зокрема, в ТОВ «Гостинний двір» він працював на посаді менеджера із зовнішньоекономічної діяльності, у Федерації кінного спорту України на посаді начальника департаменту по зв'язкам з громадськістю та в ТОВ «ТОП Юкрейн» на посаді начальника відділу реклами, періодично маючи відрядження до Великої Британії. Роботодавцем ТОВ «Гостинний двір» ОСОБА_1 характеризується, як грамотний висококваліфікований фахівець, ефективний успішний працівник, який не мав дисциплінарних стягнень, спокійний та урівноважений. Також, ОСОБА_1 є співвласником ТОВ «Енергетичний еквівалент» та володіє часткою товариства, що становить 50% від загального розміру статутного капіталу. Починаючи з 2014 року по 2015 рік ОСОБА_1 і ОСОБА_31 разом зі своїми дітьми проживали в Австрії за адресою: АДРЕСА_6. Залишивши у справах м. Відень ОСОБА_1, рухаючись по Бориспільському шосе в напрямку м. Києва потрапив в аварію і отримав черепно-мозкову травму. Спочатку лікарі боролися за його життя, а потім він тривалий час перебував в стані реабілітаційного періоду. Станом на сьогодні ОСОБА_1 має інвалідність. У той час коли ОСОБА_1 був у реанімації у всіх квартирах були змінені замки і він вже не зміг і до сьогодні повернутися додому. Свої особисті документи ОСОБА_1 відновлював, сімейні фотографії, відео тощо збирав по знайомим і друзям. Станом на дату подання позову Позивач за об'єктивних причин не мав можливості надати усі докази, так як основна частина доказів була за місцем проживання в квартирі по АДРЕСА_4 і йому була повернута з деякими особистими речами вже після подання позову. У подальшому, він не подавав зібрані докази, по причині визнання факту спільного проживання відповідачем. Враховуючи викладене, позивач просить визнати неподання доказів в суд першої інстанції поважними та дослідити нові докази, які подаються до апеляційної скарги (т. 2, а. с. 86, 87).

Крім того разом із поясненнями до апеляційної скарги позивач надав: довідку ПАТ «ОТП Банк» від 25 грудня 2015 року № 004-2/871; довідку ТОВ «Основа 22» від 12 грудня 2013 року; лист ТОВ «Система-2000» від 11 вересня 2015 року; виписку з АТ «ОТП Банк» з 30 червня 2010 року - 24 листопада 2015 року; виписки з Raiffeisen Bank Aval (т. 2, а. с. 224 - т. 3, а. с. 74).

Також 24 квітня 2023 року позивач звернувся із клопотанням про долучення доказів, в якому просив прислати до матеріалів справи DVD-диск, який містить відеозаписи та фото, які були здійснені за час спільного проживання позивача і відповідача та дослідити їх у судовому засіданні (т. 3, а. с. 75-80). 24 квітня 2023 року позивач звернувся із заявою про виклик свідків (т. 3, а. с. 90, 91). У судовому засіданні 25 квітня 2013 року задоволені клопотання позивача про долучення доказів та були допитані свідки ОСОБА_8 та ОСОБА_32 (т. 3, а. с. 101-104).

19 травня 2023 року позивач звернувся із клопотанням про долучення доказів, зокрема, копію договору купівлі-продажу, банківських документів, документів, що стосуються трудової діяльності та транспортних засобів (т. 3, а. с. 111-156). У червні 2023 року позивач звернувся із клопотанням про залучення звітів суб'єкта оціночної діяльності (т. 3, а. с. 183-т. 4, а. с. 8). Протокольною ухвалою від 06 червня 2023 року задоволено клопотання позивача про долучення до матеріалів справи документів (т. 4, а. с. 11, 12).

Кожна сторона повинна довести ті обставини, на які вона посилається як на підставу своїх вимог або заперечень, крім випадків, встановлених цим Кодексом (частина перша статті 81 ЦПК України).

Суд оцінює докази за своїм внутрішнім переконанням, що ґрунтується на всебічному, повному, об'єктивному та безпосередньому дослідженні наявних у справі доказів. Жодні докази не мають для суду заздалегідь встановленої сили. Суд оцінює належність, допустимість, достовірність кожного доказу окремо, а також достатність і взаємний зв'язок доказів у їх сукупності. Суд надає оцінку як зібраним у справі доказам в цілому, так і кожному доказу (групі однотипних доказів), який міститься у справі, мотивує відхилення або врахування кожного доказу (групи доказів) (частини перша-третя статті 89 ЦПК України).

У постанові Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду від 27 січня 2021 року у справі № 297/3225/16-ц (провадження № 61-19259св19) зазначено, що: «відповідно до частини першої статті 82 ЦПК України обставини, які визнаються учасниками справи, не підлягають доказуванню, якщо суд не має обґрунтованого сумніву щодо достовірності цих обставин або добровільності їх визнання. Обставини, які визнаються учасниками справи, зазначаються в заявах по суті справи, поясненнях

учасників справи, їхніх представників. Комплексний аналіз норм пункту 3 частини першої статті 43, статті 180, частин першої, другої статті 227 ЦПК України свідчить, що про визнання обставин учасниками справи має, в тому числі, бути зазначено в заявах по суті справи, поясненнях учасників справи, їх представників або іншим чином визнано ці обставини саме під час розгляду спору в суді, а не поза його межами».

Постанова суду апеляційної інстанції складається з мотивувальної частини із зазначенням: встановлених судом першої інстанції та неоспорованих обставин, а також обставин, встановлених судом апеляційної інстанції, і визначених відповідно до них правовідносин; мотивів прийняття або відхилення кожного аргументу, викладеного учасниками справи в апеляційній скарзі та відзиві на апеляційну скаргу (підпункти а, в пункту 3 частини першої статті 382 ЦПК України).

У справі, що переглядається:

при звернувся із позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2 про поділ спільного майна подружжя, посилаючись на те, що з травня 2006 року він та ОСОБА_4 почали проживати однією сім'єю, вести спільне господарство та спільно відпочивати. ІНФОРМАЦІЯ_1 у сторін народилася донька ОСОБА_5 . З осені 2008 року позивач за особисті кошти орендував квартиру за адресою: АДРЕСА_1 , куди вони разом з відповідачкою переїхали та мешкали там однією сім'єю і вели спільне господарство. 04 червня 2010 року позивач та відповідач придбали квартиру АДРЕСА_2 , а також машиномісце № НОМЕР_1 в підземному автопаркінгу за зазначеною адресою. ІНФОРМАЦІЯ_2 у позивача та відповідача народилася друга дитина - син ОСОБА_6 13 грудня 2012 року позивач та відповідач придбали квартиру АДРЕСА_3 , де покупцем за договором, а також власником цього майна зазначена ОСОБА_4 . Фактично від травня 2006 року до квітня 2015 року ОСОБА_1 та ОСОБА_2 проживали разом однією сім'єю, були пов'язані спільним побутом, вели спільне господарство. Під час проживання однією сім'єю позивач та відповідач мали спільний сімейний бюджет. Позивач надавав відповідачу нотаріально посвідчені довіреності на розпорядження своїми банківськими рахунками та коштами, що на них зберігались, а також нотаріально засвідчені довіреності на керування та розпорядження своїми автомобілями, вони разом подорожували та відпочивали, тривалий час мешкали за межами України. Нерухоме майно, яке є предметом цього спору, зареєстроване на ОСОБА_2 , однак це майно придбано під час перебування позивача та відповідача у шлюбі, тому це майно є їхньою спільною сумісною власністю;

при залишенні без змін рішення суду першої інстанції апеляційний суд вважав, що оскільки позивач не звертався з позовною вимогою про встановлення факту спільного проживання однією сім'єю без реєстрації шлюбу та за відсутності правових підстав для задоволення позовних вимог про встановлення факту спільного проживання однією сім'єю без реєстрації шлюбу, відсутні і підстави, передбачені статтею 74 СК України вважати майно таким, що належить на праві спільної сумісної власності сторонам, як жінці та чоловікові, які проживають однією сім'єю, але не перебувають у шлюбі між собою. Визнання майна таким, що належить на праві спільної сумісної власності жінці та чоловікові, які проживають однією сім'єю, але не перебувають у шлюбі між собою, відбувається шляхом встановлення факту проживання однією сім'єю, ведення спільного побуту, виконання взаємних прав та обов'язків;

апеляційний суд не звернув уваги, що для застосування статті 74 СК України законодавцем не передбачено обов'язкового пред'явлення окремої позовної вимоги про встановлення факту спільного проживання однією сім'єю без реєстрації шлюбу у разі поділу спільного сумісного майна набутого під час спільного проживання жінки та чоловіка однією сім'єю без реєстрації шлюбу. Тобто, така обставина (факт спільного проживання однією сім'єю без реєстрації шлюбу), у разі пред'явлення позову про поділ спільного сумісного майна набутого під час спільного проживання жінки та чоловіка однією сім'єю без реєстрації шлюбу, встановлюється під час розгляду такого позову. Також не виключається, що така обставина (факт спільного проживання однією сім'єю без реєстрації шлюбу) визнається сторонами; приватно-правовими нормами визначене обмежене коло підстав відмови у судовому захисті приватного права та/або інтересу особи, зокрема, до них належать: необґрунтованість позовних вимог (встановлена судом відсутність порушеного права або охоронюваного законом інтересу позивача); зловживання матеріальними правами; обрання позивачем неналежного способу захисту його порушеного права/інтересу; вплив позовної давності. Тому касаційний суд акцентує увагу, що не пред'явлення окремої позовної вимоги про встановлення факту спільного проживання однією сім'єю без реєстрації шлюбу у разі поділу спільного сумісного майна набутого під час спільного проживання жінки та чоловіка однією сім'єю без реєстрації шлюбу не є підставою для відмови в позові про поділ;

суд апеляційної інстанції не врахував, що разом із апеляційною скаргою та поясненнями до апеляційної скарги позивач надав докази, на підтвердження факту спільного проживання однією сім'єю без реєстрації шлюбу ОСОБА_1 та ОСОБА_2 . При цьому позивач просив визнати причини неподання доказів в суд першої інстанції поважними та дослідити нові докази посилаючись на те, що у справі протягом 4 років перебування справи на стадії підготовчого провадження і до судового засідання 18 жовтня 2022 року ОСОБА_2 не заперечувала своє спільне проживання однією сім'єю з ОСОБА_1 , крім того в інших справах впродовж років подаючи процесуальні офіційні документи ОСОБА_2 підтверджувала факт її проживання однією сім'єю з ОСОБА_1 . Крім того 24 квітня 2023 року та 19 травня 2023 року позивач звернувся із клопотанням про долучення доказів;

апеляційний суд постановив протокольні ухвали про задоволення клопотань позивача про долучення доказів до матеріалів справи, проте не дослідив вказані докази, не надав їм оцінки та не відобразив у мотивувальній частині оскарженої постанови;

24 квітня 2023 року позивач звернувся із заявою про виклик свідків і в судовому засіданні 25 квітня 2013 року були допитані свідки ОСОБА_8 та ОСОБА_32 (т. 3, а. с. 101-104). Проте не апеляційний суд не відобразив показання вказаних свідків та не надав їх будь-якої оцінки;

суд апеляційної інстанції не врахував, що майно, набуте цими особами за час спільного проживання, належить жінці та чоловікові, які проживали однією сім'єю, але не перебували у шлюбі між собою або в будь-якому іншому шлюбі, на праві спільної сумісної власності.

За таких обставин, апеляційний суд зробив передчасний висновок про залишення без змін рішення суду першої інстанції.

Суд касаційної інстанції позбавлений процесуальної можливості встановлювати або вважати доведеними обставини, що не були встановлені судами попередніх інстанцій, з огляду на положення статті 400 ЦПК України.

Справа направляється на новий розгляд до суду апеляційної інстанції, якщо порушення норм процесуального права допущені тільки цим судом (частина четверта статті 411 ЦПК України).

Тому оскаржену постанову апеляційного суду належить скасувати та передати справу на новий розгляд до суду апеляційної інстанції.

Висновки за результатами розгляду касаційної скарги

Доводи касаційної скарги дають підстави для висновку, що оскаржена постанова апеляційного суду ухвалена із неправильним застосуванням норм матеріального права та порушенням норм процесуального права. У зв'язку із наведеним, касаційний суд вважає, що:

касаційну скаргу належить задовольнити частково; оскаржену постанову апеляційного суду скасувати; передати справу на новий розгляд до суду апеляційної інстанції.

Керуючись статтями 400, 409, 411, 416 ЦПК України, Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду,

ПОСТАНОВИВ:

Касаційну скаргу ОСОБА_1 , яка підписана представником ОСОБА_3 , задовольнити частково.

Постанову Київського апеляційного суду від 13 червня 2023 року скасувати та передати справу на новий розгляд до суду апеляційної інстанції.

З моменту прийняття постанови суду касаційної інстанції постанова Київського апеляційного суду від 13 червня 2023 року втрачає законну силу.

Постанова суду касаційної інстанції набирає законної сили з моменту її прийняття, є остаточною і оскарженню не підлягає.

Головуючий

В. І. Крат

Судді:

І. О. Дундар

А. Ю. Зайцев

Є. В. Краснощоків

М. М. Русинчук